

»Što se događa na Malti? Ono, što najteže pogađa u dušu talijanski narod, koji zna, da je jezik najdragocijenije imanje naroda, jedno dobro, koje je nedotakljivo.«
»IL RESTO DEL CARLINO«
(Bologna)

ISTRA

»Nije dovoljan jedan zakonski dekret da se uništi svijest, duša, kultura, vjera jednog naroda. Po neki put može baš takav dekret da užge moralne energije naroda...«
»IL RESTO DEL CARLINO«
(Bologna)

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

»ISTRA« izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo i uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28. II. — Broj čekovnog računa 36.789. Pretplata: Za cijelu godinu 50 Din; za pol godine 25 Din; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku.

MALTA I JULIJSKA KRAJINA

Ono što je Velika Britanija kanila ono je i provela. Na Malti je u osnovnim školama ukinut talijanski nastavni jezik i uveden je malteški. Predlog Lorda Stricklanda i komisije, koja je bila poslana iz Londona na Maltu, da tamo ispita prilike, primljen je i pretvoren u zakon. Fašistička Italija nije se nadala, da će Velika Britanija provesti ono, čime je prijetila, ali, eto, Englezi kao da se nisu nimalo preplašili Mussolinija.

Razumije se, kad je ta odredba donesena, u Italiji je nastala uzbuna u onim krugovima, koji su blizu režimu i kojima je stalo, da se fašizam afirmira na Malti, jer je Malta važna ne samo kao otok, nego više od toga kao strategijska točka na Sredozemnom moru. Talijani sanjaju da će kad tad doći u posjed Malte, pa bi onda nesmetano dirigirali svoju politiku prema Africi, Francuskoj, Španjolskoj i čak prema Engleskoj, u koliko je ona interesirana na Sredozemnom moru. Zbog ukidanja talijanskog jezika u malteškim osnovnim školama došlo je zato do interpelacije i u samom rimskom parlamentu. Neki vatreni poslanici postavili su interpelaciju ministru vanjskih poslova Grandiju, da im kaže, što je talijanska vlada poduzela kod britanske vlade, da bi se taj zakon povukao.

Povodom te interpelacije došlo je u rimskom parlamentu do interesantnih izjava, koje najbolje karakterišu fašistički mentalitet i koje ne treba mnogo analizirati, da se dokaže, kako fašizam mjeri dvostrukom mjerom: drugačije se fašisti izražavaju, kad je riječ o Jugoslavenima u Julijskoj Krajini, a drugačije kad je riječ o Malti. Ministar Grandi na interpelaciju, koja mu je postavljena odgovorio je onako kako je mogao. On je rekao, da talijanska vlada oficijelno nije mogla kod britanske vlade intervenirati, jer je to unutarnje pitanje Velike Britanije. To je on rekao kao ministar vanjskih poslova, ali odmah zatim nadodaje, da fašistička vlada dijeli sasvim živo osjećanje talijanskog naroda s bratstvom na Malti i bol naroda povodom mjera britanske vlade, protiv talijanskog jezika. Njegove riječi bile su popraćene burnim aplauzom i frenetičnim povikima čitavog parlamenta i ta manifestacija za »nesretnu braću« na Malti trajala je nekoliko minuta. Ove Grandijevе riječi su karakteristične.

Poslije Grandija govorio je u parlamentu poslanik Ercole, koji je održao vatreni govor, u kojem je rekao, da smatra potrebnim, da se iz talijanskog fašističkog parlamenta dignе glas, koji će tumačiti osjećaj i duševno stanje talijanskog naroda povodom britanskih mjera protiv talijanskog jezika na Malti. Talijanski narod osjeća najintimnije, duboko u duši bol zbog toga. On zatim govori o velikoj tradiciji talijanske kulture na Malti vrlo opširno. Ercole kaže, da je Velika Britanija tim svojim činom onemogućila djecu Talijana na Malti, da nauče svoj slavni jezik, da im je oduzela jedino sredstvo, koje bi im omogućilo, da postanu dionici kulturnog i civiliziranog svijeta i da ih je degradirala na stепен afričkih crnaca... Time je Velika Britanija ponutila vlastitom krivnjom dobre odnose s Italijom... Ali uza sve to, Ercole drži, da jedan zakon ne može iz duše naroda izbrisati tragove, koje su stoljeća upisala, pa će Talijani na Malti ostati Italijani usprkos sili...

Kad već upoređujemo (ove uporedbe nameću se same od sebe) citirat ćemo par mjestila iz fašističke štampe, koja je povodom interpelacije u rimskom parlamentu zanosno pisala o »braći u britanskom ropstvu«. »Il Resto del Carlino«, koji izlazi u Bologni donio je na uvodnom mjestu članak pod naslovom »Viva Malta!«, pa kaže, na primjer, ovo:

»Što se, dakle događa na Malti? Ono, što najteže pogađa u dušu talijanski narod, koji zna, da je jezik najdragocijenije imanje naroda, jedno dobro, koje je nedotakljivo.«

»Misli se, pa čak, nažalost, i govori se, da će pučanstvo na Malti, po uvadjanju zakona o ukidanju talijanskog jezika u školama, u manje nego jednoj generaciji zaboraviti talijanski. Mi to ne vjerujemo, štaviše mi to kategorički isključujemo. Jezik se jednom narodu ne može nikada uzeti.«

»Ali, kad bi to i bilo, recimo, moguće mi se pitamo: Koja bi korist od toga bila, u čijem bi interesu to bilo?«

»Istina je sasvim drugačija. Istina je, da danas na Malti, baš uslijed prijetnje iz Londona, talijanski osjećaj raste. Nasilne mjere čine, da se nacionalna svijest Talijana na Malti intenzivno probija i manifestuje se

„PICCOLO“ NAS VRIJEDJA

Trst, maja 1932. — Da je fašistička štampa gruba kad je riječ o našem narodu u Julijskoj Krajini to smo znali, ali da je ovako glupo bezobrazna, kao što je to pred par dana dokazao trščanski »Il Piccolo«, to nismo znali. U rubrici »Asterischi«, koja bi imala biti tobože najduhovitija rubrika u »Piccolu«, donesena je kratka notica pod naslovom »La lingua dei canti religiosi« (Jezik religioznih pjesama). U toj notici kaže se doslovno ovo:

»Dopisnik milanskog »Corriere della sera«, Arnaldo Fraccaroli, koji se sada nalazi u centru Africe, poslao je svom listu jedan dopis, u kojem javlja, da je prisustvovao nedjeljnoj misi u Tabori (Tanganika). Misi su prisustvovali bijeli ljudi, koji žive u koloniji te jedna koludrica svirala na harmoniji, a vjernici su pjevali crkvene pjesme na latinskom jeziku pod vodstvom bradatog francuskog misijonara. Taj dopis Arnalda Fraccarolija u milanskom »Corriere della sera«, — kaže »Piccolo« — potakao je na razmišljanje sigurno mnoge talijanske čitatelje, a naročito Talijane u Julijskoj Krajini, koji su bezsumnje spon-

tano upoređili prilike u Africi s prilikama u našem kraju, od predgradja Trsta do granice, gdje se crkvene pjesme još uvijek pjevaju na misama i blagoslovima na slavenskim jezicima, dok se u čitavom svijetu pjevaju latinski, te taj univerzalni jezik stvara bratstvo rimske crkve među vjernicima sviju rasa i jezika.«

Mi ne bismo trebali ni riječi da kažemo, Bilo bi i bez toga jasno koliko je »Piccolo« bezobrazan i nekulturan, kad se usuđuje uporediti naš narod s crncima u Tanganiki, kad se osuđuje nama osporiti pravo, da u crkvi pjevamo na našem jeziku zato jer ni crnci ne pjevaju nego latinski, zaboravivši, da imamo ne samo pravo na pjesmu u našem jeziku nego čak na čitavi crkveni obred u našem jeziku, da je naša kulturna tradicija bazirana na staroslavenkom i glagolici, na kojoj je napisana čitava jedna velika crkvena literatura, koja se ne mora stidjeti latinske. Da, ali zar se isplati magarca prati? Ne potraži li se uzalud vrijeme, voda i sapun? U borbi, koja fašizam vodi protiv našeg jezika u crkvi, u kampanji, koju fašistička štampa protiv nas vodi, nije do sada bilo izrečeno gluplji i bezobrazniji ređaka od ovih u »Piccolu«.

MITTERBURG—PISINO—PAZIN NACIONALNI KARAKTER JEDNOG NAŠEG GRADA

Mitterburg—Pisino, vikao je pre rata konduktar, kada je vlak ulazio u pazinski stanicu. Ponekad se zabunio i uz Mitterburg—Pisino, viknuo i Pazin. Eto još jednog dokaza, koliko je bivša Austrija bila naklonjena jugoslavenima u Istri i kako je protežirala i podupirala talijanstvo odnosno talijanaštvo. Naravski, za vreme rata vikao je i dalje konduktar Mitterburg—Pisino, a posle okupacije ostao je samo Pisino. »Pisino città italianissima«, trubilo se na sve strane.

Ali tko pozna Pazin-grad još od ranije, taj znađe vrlo dobro, koliko je Pazin »italianissimo«.

Kad smo već na stanici, spustimo se dole u grad, pa prošetajmo se malo, samo kroz glavnu ulicu, pa da vidimo, tko i što sačinjava »italianissimizam« Pazina. Tek što smo prošli glasoviti »giardino pubblico«, u kojem je 1916 otkriven spomenik kao uspomena na godišnjicu pobjede kod Visa, a koji je 1918 porušen od onih istih, koji su ga i podigli, opazimo s leve strane vletrgovinu Runco (Runko). Ko je taj Runko, alias Runco, zna vrlo dobro svaki naš čovek, a naročito naš seljak iz srednje Istre. Svakome je poznato, da Runko nisu ni Toskanci a još manje Sicilijanci. Runko je naše gore otpali list. Malo ispod niega nailazimo na firmu Ivančić, a do njega je Godina. Tik uz zgradu negdašnjeg Narodnog Doma, talijanstvo Pazina dokazuje trgovinu Andrianić — Andrianić, danas Andrianić. Prolazimo kroz Via Ettore Uicich (Ujičić). Pošto im Uicich kao ime jedne od glavnih ulica nije bilo dovoljno talijansko, odrezali su ih i neko vreme ostade Uici. No ni Uici nije dovoljno mirisalo po limunima, i od Ujičića osvanu odjednom Ughetti.

Možda bi bolje bilo da su Ughetti-jevu ulicu pretvorili u Via »Špigeti« ili Via »Špa-

geti«, što bi bez sumnje najbolje odgovaralo talijanstvu. No, neka si oni sami razbijaju glave, kako će definitivno prozvati Ujičićevu ulicu za nas je dovoljno da znamo, ko je bio taj Ujičić, odakle je i šta mu je čača. Ujičić ostaje uvijek Ujičić.

U toj ulici, čije nam ime pokazuje gde smo, vidićemo natpise: Ghersettich, nekad Gržetić, a danas Gheretti, malo niže je Lukšić, Luxich a od juče je Luxi. Idući niže prema Buraju vidićemo Matelečića (Matelečić-Mattel) pa Goloba, naravski sada je Colombo, tko ga ne bi znao. Taj Colombo, je od silnog oduševljenja 1918 odmah po okupaciji svog »calzolaia«, pretvorio u »osteria« i napokon siromah poludeo. Kasnije se otrezno, a li mu dijava još uvek neda mira, jer i dandanas nekomе preti i viče i oko sebe imade same — iče bez ič. To je uostalom čača onog mladog i »nadobudnog« Kolombina, koji se nedavno tako gadno zavadio sa pazinskim podeštatom šjor Kamušom.

Kamuš, i to je ptica »ribolovna« isto tako kao i Mrak, Milotić, Ivić, Ferenčić, Vičić, e compagna bella. Svi su ovi bili pre 1919 »austriachissimi« a danas su papskiji od samog pape. Na sva su usta vikali: »O Italia o morte«, a jandnici ni u snu se nisu nadjali, kako će im se želja ispuniti. Tražili su ili jedno ili drugo, a dobili su oboje: »Italia e morte«.

Kad sam već tu, da navedem jedan slučaj, kojem sam bio svedokom: Veća grupa dece vraćala se jedne godine za vreme rata sa izleta okićena raznim poljskim cvećem, a među kojim su se isticale »margarite«. Nekoji od gore imenovanih napali su decu, iščupali im iz ruku cveće i »margarite« bacili pod noge, govoreći, da se takvo cveće ne sme nositi, jer je to »talijansko«. Po talijanskoj kraljici Margariti. To su oni isti, koji danas pričaju o nekakvom talijan-

stvu Pazina. Inače znamo vrlo dobro, ko je s oduševljenjem pozdravljao pobjedu austrijskog oružja i ko je vešao crnožute zastave kad je Gorica pala opet u austrijske ruke. O brižna »patria« kad se dičiš takovim junacima i sinovima!

Nego bilo bi zanimivo znati, šta ti Colombi i Andrianići misle o svom talijanstvu, kako im je pri duši, kad se sećaju svog porekla, svog imena. Zna se, da je Andrianić iz Bakra, a onaj famozni Miloš da potiče iz Slavonije. Svaki fakin u Pazinu zna, da je šjor Cibura ili Ciborra iz Ciburi kraj Pazina, a da je Gržetić, Mečar, Mican i još neko, tek jedan puškomet od Pazina. Zar su i ovo »nomi italianissimi«? Sloković, Grubiša, Maljavac? (to je onaj koji je toliko zla naneo našem narodu. Inače je bio desna ruka podeštata Kamuša, a rodом je iz Boljuna).

A šta pak mislite ko je Princ, onaj ispod zvoničkom vlasnik »Casse rurale«? Nije vam to nikakav princ iz Kalabrije, već gulikoža svog naroda, poznati lihvar. A odakle vuku lozu razni Nagličić, Defari, Slavičić, Baršić, Stepčić, Grgurini, Ladavci i sva sila njih? Da se bolje razumemo, to su imena samo onih, koji su se od uvek isticali kao zakleti neprijatelji »ščava«, do 1918 kao crnožuti austrijanci, a dalje kao »italianissimi«.

Eto, ovi i njima slični predstavljaju danas talijanstvo Pazina, talijanstvo Istre, a prije nego što su došli u grad nisu znali ni beknuti talijanski. U grad su došli, da zasluže koji »soldo«, i kad su se malo pomogli, otvorili su svoje radnje i zanate i po zadnjoj modi »-iče« pretvorili u »ch«, naučili kako se kaže n. pr.: »andemo in potok far se jeno malo okupač« i postali tako pravi pravcati napulitanci.

Nije tako samo u Pazinu, već po svim gradovima Istre. Isticati se Talijanom bilo je nešto »finije«, a biti jugoslovenom značilo je nešto »ordinario«, »ščavo«.

Tako u gradovima, dok su naša sela ostala netaknuta, nezaražena, čista i nepatvorena. Selo naše je od uvek onakovo, kakovo je i dandanas. Kad ga Austrija nije mogla skršiti ni od našeg naroda načiniti »njoke«, još će manje Italija da od njih načini »pijemonteze« ili »kalabreze«.

Svi ovakovi pazinski »iči« i »vičići«, danas naravski bez »-iče«, došli su u Pazin sa sela, kao puki siromasi, ne poznavajući ni riječi talijanski, a danas se bajagi osvećuju našem narodu, zaboravljajući šta im je otac i brat, koji još danas žive negde u Zarečju, Gračišću ili Kršanu. Danas je on »čitađin«, Talijan, a brat mu je »kontađin« i »ščavo«, »maledetto ščavo, kule karte indrijo«.

Istini za volju treba napomenuti, da ima i u Pazinu i po koje pravo pravcato talijansko ime, kao n. pr. Buttolo, Gasparini i dr. ali valja znati i to, da ovi nisu starosedoci, a niti su im očevi znali za Istru a još manje za Pazin. Došli su, bože moj, trbuhom za kruhom i tako zalutali u Pazin i kad su videli, da se tu živi mnogo bolje i da se jede beli hlebac, ostali su. Ta i u Zagrebu i Beogradu imade doseljenih Talijana još od pre rata, pa zato nikome ne pada na pamet da trubi o talijanstvu Beograda ili Zagreba. I Nobile je bio na Severnome Polu, pa je se verni Pol i dandanas ono, što je bio i prije.

A kako se pako zove okolina Pazinska: Brestovica, Dubravica, Valiči, Kamušov-Breg, Velanov-Breg, Dražeti, Brežani, Zarečje, Cerovlje, Novaki, Grdoselo, Gračišće, Pican, Lindar, Zmini, Beram, Trviž, Ježenj, Tinjan itd. Zar i to govori o talijanstvu Pazina? Barba Lujo.

sve više. Nalazimo se pred jednim narodnim pokretom širokih razmjera, a taj je pokret najbolji dokaz, kako je pogrešna politika Velike Britanije. To je doista nesretna politika.«

»Nije dovoljan jedan zakonski dekret da se uništi svijest, duša, kultura, vjera jednog naroda. Po neki put može baš jedan takav dekret, da užge moralne energije naroda, koje su izgledale do tada kao zaspale.«

Iz gornjih pasusa možete da izbrišete svagdje riječ Malta i Velika Britanija i zamijenite ih sa Julijska Krajina i Italija. Ali to se je sigurno pred Vašim duševnim očima događalo već onda dok ste gornje citate čitali...

Kad smo već na uporedbama da završimo s još par značajnih uporedaba, koje upućujemo na adresu fašističkog parlamenta:

Malta je otok, na kojem živi mješovito stanovništvo, a autohtoni su Maltežani, koji nisu Talijani, jer govore jezik, koji je mješavica od starog feničanskog jezika i arapskog, a tek po neka riječ je romanskog porijekla. U Julijskoj Krajini žive, naprotiv, već najmanje 13 vjekova Jugoslaveni. Od 300.000 stanovnika na Malti ima

samo 32.000 doseljenih Talijana. U Julijskoj Krajini ima naprotiv 600.000 Jugoslavena, a manjinu tvore Talijani, koji su doseljeni pod Venecijom. Na Malti je ukinut talijanski jezik i time je pogodjeno 32.000 Talijana, dok je većini stanovništvo malteškog porijekla to samo u korist. U Julijskoj Krajini je naprotiv narodna većina ostala bez osnovnih škola u svojem jeziku. Na Malti je uza sve to ostao talijanski jezik u srednjim i višim školama. U Julijskoj Krajini nema u srednjim i višim školama našeg jezika nikako. Na Malti se na sudovima može i dalje da rabi talijanski jezik. U Julijskoj Krajini nema na sudovima ni traga našem jeziku. Napisi, prezimena itd. na Malti nisu ugrožena i mogu biti slobodno talijanska. U Julijskoj Krajini znamo kako je. Političke slobode imaju malteški Talijani koliko god žele i već mjesec dana oni na protestnim skupštinama kliču Italiji i viču na Veliku Britaniju, jer im je ukinula jezik u osnovnim školama. Oni imaju nadalje svoje organizacije, pa čak i fašističku organizaciju, koju Englezi ne progone. U Julijskoj Krajini nema nikakve političke slobode. Specijalni tribunal osuđuje na teške kazne od 30 godina zatvora, ako se ustanovi, da je neko upisan u kakvu tajnu nefašisti-

ku organizaciju, pa makar i nepolitičkog karaktera. Na Malti Talijani štampaju nekoliko fašističkih listova. U Julijskoj Krajini fašistički je režim uništio i zabranio svu našu štampu. U crkvama malteški Talijani imaju punu slobodu, šta više svećenstvo je na Malti fašističko i provodi fašističku propagandu kroz crkvu. U Julijskoj Krajini fašističko svećenstvo uništava naše narodne tekovine i progoni naš jezik iz crkve. I tako bi se dalje moglo u beskonačnost upoređivati, ali već je i ovo dovoljno.

Na koncu da napomenemo samo još ovo: Pred nekoliko mjeseci fašistički je režim u srednjim školama u Julijskoj Krajini, u kojima se je predavao par sati kroz tjedan naš jezik kao predmet, ukinuo naš jezik i uveo mjesto toga engleski... Ni to nije pomoglo. Tom mjerom se fašizam nije mogao dodvoriti Velikoj Britaniji.

Bit će da je ispravno ono, što kaže organ talijanskih socijalista emigranata »Avanti!«, koji izlazi u Zürichu, u svom broju od 14 maja:

»Zašto je fašizam nemoćan u polemici s Englezima? Zato, jer u Tirolu, Julijskoj Krajini, Dodekanezu, Libiji provodi protiv Nijemaca, Jugoslavena, Grka i Araba besramnu politiku.«

Vi još niste poslali pretplatu? — Učinite to odmah!

PRAVA UTJEHA ZA ŽIVČANO BOLESNE

Jest mije upravo izašlo razjašnjenje! U istom se objašnjavaju mnogogodšnja iskustva o razlozima, postanku i liječenju živčanih bolesti. Ova evanđelja zdravlja šaljemo svakome

POSVE BADAVA,

tko ga pismeno zatraži od donje adrese.

Hiljade zahvalnica dokazuju neizmjereno jedini uspjeh neumornog savjesnog istraživanja za dobiti patničkog čovječanstva. Tko pripada

VELIKOJ ČETI ŽIVČANO BOLESNIH,

tko trpi od rastresenosti, tjeskobe, oslabljenja pamćenja, nerazumne, gluhobojne, besanice, želudanih smetnja, prevelike osjetljivosti, bolova u zglobovima, općenite ili djelomične tjelesne slabosti ili od drugih bezbrojnih pojava,

MORA DA ZATRAŽI MOJU KNJIZICU UTJEHE!

Tko ju pažljivo pročita, doći će do utješljivog uvjerenja, da postoji jedinstven put do zdravlja i životne radosti!

Ne čekajte, i pišite još danas!

Sabirno mjesto pošte:
ERNST PASTERNAK, Berlin SO

LATINSKE FUNKCIJE ZA PRVU SVETU PRICEST NA OPĆINI.

Trst, maja 1932. — Pred nekoliko dana obavljena je na Općini prva sveta pričest tamošnje školske djece. »Il Piccolo« s veseljem konstatuje, da je ove godine po prvi put funkcija prve svete pričesti obavljena u tom mjestu sasvim latinski. Kako odredbe školske vlasti kažu, vjerski odgoj Balilla i Malih Talijanka povjeren je isključivo kapelanima, koji su dodijeljeni balilskoj organizaciji. A sva školska djeca silom su upisana u tu organizaciju. Tako je na Općini djecu spremaju za pričest i privesitio balilski kapelan Lorente. »Il Piccolo« kaže, da su tako slovenska djeca na Općinama imala sreću, da se nauče molitve na slatkom talijanskom jeziku, koji tako vole...

MESO U TRSTU OPET POSKUPILO ZA 40 CENTEZIMA.

Trst, maja 1932. — U posljednje vrijeme uza sve to što je narod pao u najveće siromaštvo, hrana u Trstu stalno poskupljuje. Tako je ovih dana meso u Trstu opet poskupilo i to za čitavih 40 centezima po kilu.

TALIJSKE KNJIGE ZA DRUGORODNU DJECU U ISTRI.

Pazin, maja 1932. — U čitavoj Italiji, pa tako i u Pazinu slavi se ovog mjeseca takozvani »Blagdan knjige«. U Pazinu se tim povodom pravi velika propaganda u svrhu sakupljanja talijanskih knjiga, koje će se dijeliti našoj djeci i omladini u slavonskim selima, da bi i u ta sela što prije prodrije talijanski jezik i duh.

BIVŠI AUSTRIJSKI VOJNICI NA SOČI KAO — CIVILI I PRIJATELJI FAŠISTA.

Trst, maja 1932. Ovih dana došla je u naše krajeve, koji su u vrijeme prošlog rata bili poprište najvećih bojeva, jedna grupa od 200 bivših austrijskih vojnika, koji su se na toj fronti borili protiv Italije. Fašističke vlasti spremile su im svečan i srdacan doček i odredjen je program, prema kojemu će Austrijanci posjetiti razna bojišta i ratna groblja, pa će tako u Redipulji položiti lovor vijenac na grob Vojevođe od Aosta, koji je vodio u borbi protiv Austrije Treću Armiju. Austrijance vodi jedan general, koji ih je vodio i u ratu protiv Italije...

ŠTEVILNA MOĆ FAŠISTIČNE STRANKE.

Trst, maja 1932. Tajništvo talijanske fašističke stranke je objavilo uradno statistiko svojega članstva po stanju letošnjega 1. maja. Po teh podatkih so štele moške organizacije omenjenega dne 675.854 vpisanih članov, 82.983 već ko leto prej. Ženske organizacije so štele 123.036 članic, 28.818 već. Mladih članic je bilo 34.308 ali 10.147 već; mladih članov je bilo 324.312 ali 134.413 već; akademikov pa je bilo 55.056 ali 30.341 već. Skupno število svih v stranki in njenih organizacijah (brez sindikalnih) vpisanih članov in članic znaša tedaj 1.212.566, torej 286.702 već ko 1. maja 1. 1931., dočim ima Italija sedaj preko 42 milijonov prebivalcev.

VEČERNI TEČAJI ZA »DRUGORODNE«

Trst, maja 1932. V Desklah pri Anbovem je obiskovalo večernih tečaj za italijansko 45 oseb, v Srednjem pri Ročinju 21 in v Avčah pri Kanalu 24. Fašistično poročilo trdi, da so uspehi teh večernih tečajev sijajni in da se Slovenci zelo lahko in hitro nauče italijanščine.

VENECIJA TUČE TRST.

Trst, maja 1932. Politika fašističkog režima, koja ide za tim, da se Trst stavi u posljednju liniju i da se unapredi Genova i Venecija, izgleda da uspijeva. Ne samo, da je Genova zarabila čitavo tršćansko brodarstvo, nego se sada nastavlja borba, da se uništi i ono malo, što je Trstu ostalo. Pred par dana čitali smo u tršćanskom »Il Popolo di Trieste« dugački članak, u kojem se iznose teške tužbe na račun Venecije, koja je uzela monopol na promet s Indijom i podržava veze s Kalkutom i ostalim lukama u Bengalskom zaljevu stariim nemogućim parobrodima, koji izgube na tom putu 30, 40 i 50 dana, a koje »Popolo« nazivlje »carrette« i »puževi«. Lloyd Triestino ima naprotiv u raspremi brze brodove, koji bi taj promet mogli da izvrše neuporedivo brže i savršenije, ali je Lloyd nemoćan, jer takve su nepovredive odredbe. »Popolo« kaže, da se je uređenje prometa jadranskih luka izvršilo sasvim i isključivo na korist jedne luke, to jest Venecije, a na štetu Trsta. Najprije se je radi putnika uredilo tako, da parobrodi pristaju u Veneciji, a kasnije je i roba počela tamo da se iskrcava i ukrcava na veliku štetu Trsta i njegove trgovine. Doduše pomoglo je Veneciji i to, što je tršćanski Lloyd bio prisiljen da unajmi svoje četiri velike moderne motorne ladje genoveškim društvima »Navigazione Generale Italiana« i »Lloyd Sabaudo«, jer je došao u finansijske poteškoće, ali još bi uvijek mogao da konkuriše Veneciji svojim ladjama, koje su u raspremi u Genovi i u tršćanskom arsenalu. Samo, razumije se, trebalo bi da režim prisili Veneciju na to, da se odrede linije s Indijom, što se sigurno neće dogoditi, jer bi to bilo vraćanje s puta, kojim se je pošlo.

BIJEDA TRSTA I OKOLICE U CIFRAMA.

Trst, maja 1932. — Prema nekim člancima, koji su izišli u fašističkoj štampi i u kojima se veliča fašistička potporna akcija za vrijeme prošle zime najbolje se vidi, kako je velika bijeda zavladała u Trstu i okolici. Potporu je tražilo u Trstu samo 16 hiljada besposlenih ljudi. U okolici Trsta je bijeda također velika, jer je iz tršćanske pokrajine tražilo potporu daljnjih 8 hiljada ljudi, od toga je otpadalo na Nabrežinu, nekad bogati kraj, 3810 ljudi, znači gotovo čitava Nabrežina s okolicom, na Dolinu 749, na Postojnu 507, Grado 1965, Milje 688, Tržič 2770 ljudi itd.

Prema podacima u fašističkoj štampi, fašističke vlasti podijelile su kroz čitavu zimu milijun i 300.000 lira. Ako se točno računa, to jest, ako se ta svota podijeli na 22.000 ljudi, vidimo, da je svaki bijednik, koji se je prijavio za potporu kroz čitavu zimu dobio 59 lira. A o tome se pišu u fašističkoj štampi članci preko čitavih stranica....

JUGOSLAVENSKA TRGOVAČKA MOR- NARICA SE RAZVIJA, NA ŠTETU TRSTA I RIJEKE.

Trst, maja 1932. — U tršćanskom »Il Piccolo« mogli smo ovih dana čitati članak, koji je počimao ovako: »Jugoslavenska trgovačka mornarica razvija se začudjućom brzinom.« U članku se kaže da je kroz 1931 godinu jugoslavenska trgovačka mornarica dobavila mnogo novih brodova i dosegla pola milijuna tona. Država mnogo pomaže mornaricu jakim subvencijama. Jugoslavija mnogo polaže na usavršavanje luka i mnoge su gradnje u toku. Na Sušaku se grade novi magazini, a sasvim je jasno, da će ti magazini još više ojačati konkurencu Sušaka prama Rijeci i Trstu.

IMENA, KOJA SE MORAJU MIJENJATI I ODLIKOVANA NEPROMIJENJENA IMENA.

Rijeka, maja 1932. — »Vedetta d'Italia« donosi spisak prezimena, koja se po prefektovom dekretu moraju promijeniti na talijanski oblik. Među tim imenima čitamo i ova: Justić u Giusti, Mikulić u Migotti, Kalan u Kalani itd.

U istom broju »Vedette« čitamo, da su odlikovana sljedeća gospoda: prof. Lionello Lenaz (Lenac), dr. Vasco Lucich (Lucich) i Angelo Fanizza (Fanica). Prvi je dobio naslov »Grande ufficiale della corona d'Italia«, a druga dvojica »Comendatore«, za velike nacionalne, fašističke zasluge. Pred par dana bio je imenovan »Comendatore« i sekretar riječke fašističke federacije Gherbaz (Grbac). Interesantno je, da svi ovi najistaknutiji riječki fašisti, koji dobivaju odlikovanja za zasluge imaju ovako izrazito naša prezimena i nose ih na istaknutim položajima, bez namjere, da ih mijenjaju. Ko bi mogao da udje u tajnu ovog njihovog postupka?

OSUDA ZBOG PRELAZA PREKO GRANI- CE BEZ PUTNICE.

Rijeka, maja 1932. — Pred nekoliko dana bio je na Rijeci osuđen na 3 mjeseca zatvora i 2000 lira globe Anton Pamić, 50 godina star, rodom iz Žminja, jer je prešao granicu bez putnice.

OSUDA ZBOG ZAKAŠNJENJA NA STAVNJU.

Rijeka, maja 1932. — Ove godine bilo je naročito mnogo mladih ljudi osuđenih, zato, jer su dezertirali ili zato, jer se nisu na vrijeme prijavili na stavnju. Naročito je mnogo takvih slučajeva bilo u Gorickoj i Istri. Ovih dana osuđen je na Rijeci Josip Bošković iz Labina, jer se nije prijavio na stavnju u odredjenom roku. Osuđen je na 2 mjeseca zatvora.

MUSSOLINI PRAMA VATIKANU

KAKO SE MUSSOLINI Približio CRKVI I PAPI

Mussolini je jednom, govoreći o programu fašizma, rekao: »Dozvoljavamo si luksuz, da u sebi sumiramo i izmirimo sve antiteze i da predjemo preko svih antiteza. Mi si dozvoljavamo, da budemo u isto vreme aristokratski i demokratski, konzervativni i progresivni, reakcionarni i revolucionarni, legalitarni i ilegalitarni, prema potrebama vremena i ambijenta, jednom rečju, želimo da budemo historija, u kojoj smo prisiljeni da živimo i koju gradimo.«

I doista, mnogo je toga ispremešano u fašizmu. Fašistički je sistem preporodjajući i konzervativan u isto vreme, u njemu ima u isto vreme republikanske discipline i antidemokratskog duha, podizanjem »oltara domovine« i raznim drugim manifestacijama fašizam imituje francusku revoluciju u pitoresknom i mistički, dok u isto vreme proklamuje, da hiljadusedamstoosamdesetdevetu gazi i prelazi preko nje s indgnacijom.

Sav taj nesklad i dvoličnost i sve te kontradikcije fašističkog sistema proizlaze iz ličnosti Mussolinijeve.

Fašizam je, kako kaže Mussolini, »fenomeno italianissimo«, ali više nego fenomen specifično talijanski, elementaran, samorodan, fašizam je zapravo odraz Mussolinijeve multiforme i dinamičke ličnosti. Fašizam je zapravo »mussolinizam«, pa je ključ, koji nam otvara tajnu fašizma u samom Mussoliniju.

A znamo, da Mussolini neza za principe: on ne radi u ime jedne fiksirane ideje ili političke dogme. On tako nije nikada radio. On je bez konkretnog programa poveo i fašističku revoluciju. Napoleon je rekao, da je revolucija ideja, koja je naša bajoneta, dok je fašistička revolucija bila u znaku bajoneta, koje traže ideju. Kasnije se fašizam počeo ocrtavati kao kompleks od više dogmi i sistema, koje Mussolini afirmira ili negira, primenjuje ili zabacuje, da ih nekom drugom zgodom opet izvuče i primeni, — u direktnom dodiru s vremenom i prilikama. Mussolini kao gotovo niko od velikih savremenih političara oseća veliku i duboku tajnu vremena. Njegova je moć u snalaženju. Mussolini je uveren osim toga, da ljudi ideje i prilike nemaju druge vrednosti, nego kao praktični elementi za uspeh akcije, kao ventil za dinamiku, kao skala uspona.

To su osnovne linije Mussolinijeve ličnosti i momenta, koji determinišu i rasvetljavaju sve čudne Mussolinijeve gestove u prošlosti i sadašnjosti, sve putjeve, prekretnice i skokove fašizma. I tipičan slučaj Mussolinijevog predratnog socijalizma, njegovo traženje neutralnosti za Italiju u ime socijalističke solidarnosti, te nagli preokret u strasnog intervencionistu, koji odlazi na ratište i biva ranjen, tumače nam gornji momenti.

U svojoj autobiografiji, koja je pred dvije godine izišla u Francuskoj i Engleskoj, Mussolini se dotiče i svojih verskih osećaja govoreći o smrti svoje majke. On opisuje bol, koju mu je nanijela vest o smrti majke, pa kaže: »Niti moja duboka religiozna verovanja nisu mogla da ublaže grozan udarac. Po tome bi izgledalo, da je Mussolini u svojoj mladosti, oko dvadesete godine, kad mu je majka umrla, bio religiozan i da je verovao. Ali ima dokaza, da je pre majčine smrti, u ono vreme, kad mu je majka umrla i posle bio areligiozan i da je tu areligioznost, čak i ateizam, bezboštvo, javno i oštro manifestovao. U ono vreme on je bio u švicarskoj i Austriji kao vojni begunac, te se je pred masama kao mlad agitator za socijalizam producirao ne samo kao antiklerikalac, nego čak i kao vrlo radikalan ateista, bezbožnik.«

Iz nešto je kasnijeg vremena njegova brošura »Čovek i božanstvo« (»L'uomo e la divinità«), u kojoj kategorički tvrdi: »Boga nema, religija je apsurd u nauci, nemoral u praksi, bolest ljudi.«

U Italiji, kad je bio amnestiran i kad se vratio iz inozemstva kao izgradjen socijalista i kad počinje da igra neku ulogu u vodstvu talijanskog socijalizma, on nastavlja antiklerikalnu borbu jednakinim besom.

On se zapravo nikada do rata nije prestajao proglašavati antiklerikalcem i ateistom, i to toliko radikalnim, koliko od njega socijalističko uverenje nije tražilo.

Nastaju tako njegove brošure o Husu, bezbroj antiklerikalnih članaka, a vrlo je značajan u tom smislu i njegov pamfletski optužujući roman »Kardinalova ljubovca«.

Dok je bio socijalista on je bio ne samo antiklerikalac, nego i antiframasun. Jednom se je prilikom dosta jasno izjavio i protiv klerikalizma i protiv masonerije:

»Antiklerikalni rad masonerije nema ništa zajedničkog s antiklerikalizmom socijalista, koji je nešto sasvim drugo. Naš je antiklerikalizam klasni. Mi ne pobijamo popa u koliko jest ili nije prestavnik jednog postojećeg ili nepostojećeg tela (filozofi raspravljaju o tome već

četrdeset godina i nisu se o tome sporazumeli)

već pobijamo popa, u koliko je on oruđe kapitalističkog pritiska, u koliko je pop oruđe agraraca i industrijalaca«.

To bi bila prva, osnovna faza u Mussolinijevom odnosu prema religiji i crkvi, po kojoj se ne bi, logičnim i konzekventnim razvojem moglo očekivati, da će Mussolini kasnije na tako čudan način pristupiti crkvi i priznati ne samo instituciju crkve, nego i učiniti za crkvu u Italiji nešto što se dugo niko nije usudio učiniti.

Diskvalificiran u socijalizmu, angažiran od Antante, da bi kroz »Il Popolo d'Italia«, poveo

kampanju, koja vodi Italiju u rat protiv Austrije,

on preko Corridonijevog sindikalizma, Corradinijevog nacionalizma, D'Annunzijevog imperijalizma, s trgovcima Sorela, Hegela i Nitschea u sebi, — stvara fašizam i dolazi naglo na vlast.

Njegov odnos prema crkvi ispočetka je zbuđen i neodredjen s tragovima predratnih njegovih tendencija i bilo je nekoliko etapa pre nego li je otvoreno i javno počeo da se ulaguje crkvi.

To se vidi iz prvog programa fašističkog pokreta, koji je u formi volanta štampan marta 1919. u Milanu s potpisom »Fasci italiani di combattimento comitato centrale di Milano«. Taj program vrlo kratak, prikazuje fašistički pokret kao neki »patriotski boljševizam« i interesantno bi bilo uporediti njegov sadržaj s onime, što je fašizam doista proveo u osam godina, otkako je na vlasti. (Uopće bilo bi interesantno imati čitavu zbirku fašističkih programa, da se vidi kako je doista u fašističkom fenomenu bajoneta pirandolovski tražila ideju). Pojedini postulati tog prvog programa odnose se na politički, socijalni, vojnički i finansijski problem. Tek u finansijskom problemu spominje se usput i crkva i to ovako:

»Sekvestrirat će se sva dobra religioznih kongregacijama i abolirati svi prihodi biskupskih kurija, koji tvore ogromnu pasivu za naciju i privilegij za jednu manjinu«.

Malo je to tekstualno, ali značenje je ovog postulata i previše jasno za gledanje Mussolinijevo na crkvu u godini 1919., kad se spremao na zauzimanje Italije.

Nešto kasnije, kad mu je jasnija situacija i kad počinje realnije da gleda na prilike, zapaža u katoličkoj crkvi jednu veliku zapreku bude li se otvoreno postavio protiv nje,

jednu veliku pomoć bude li joj znao prići taktički, a pogotovo je počeo da računa već onda na veliku moralnu potporu, koju bi mogao od crkve da iskoristi, bude li znao s njom da se slaže kad dodje na vlast.

Nije ni čudo, da je u jedan novi, povjerljivi program fašističke stranke, koja se je spremala na zauzimanje vlasti, godine 1920. stavio ovaj postulat:

»Utilizacija katoličke crkve kao elementa talijanskog ekspanzionizma«.

To je bio zapravo početak njegovog približavanja Vatikanu. U javnost je bilo majstorski lansirano, da će fašizam u svoj program, to jest svojim pokretom zahvaliti čak i dio političkog programa talijanske pučke stranke.

Godine 1921. Mussolini još nije bio na vlasti, ali nije bio ni daleko od vlasti. S vizijom skore budućnosti i potaknut nekim događajima (Francuska uspostavlja odnošaj s Vatikanom, pišu se članci i knjige o rimskom pitanju itd.) — zanesen čarom jedne velike solucije, koju bi mogao baš on da donese, a koja bi solucija mogla biti

od neprocjenjive koristi talijanskoj ekspanzionističkoj politici, unutar njem zauzimanju masa itd.

— on izazivlje 21. juna 1921. u parlamentu jednim svojim govorom o crkvi i rimskom pitanju veliku senzaciju. Govorio je:

»Svi mi, koji smo se od svoje 15 do 25 godine napajali Carduccijevim stivom, mrzili smo staru krvavu vatikansku vučicu, u kojoj je Carducci govorio, čini mi se, u odi »A Ferrara«; čuli smo

ANTE TRANFIĆ

Bakačeva ul. 8 ZAGREB »Dorište ravno
SPECIJALNA TRGOVINA

svježih morskih riba, slanah sardela u bačvama i limenim kutijama, bakalara suhog i močenog, vero Ragno i Hamerfest prima, veliki izbor maslinovog ulja, dalmatinskog pršuta, crnih maslina, paškog sira, pravog dalmatinskog meda, vinskog octa i t. d. Cijeli dan otvoreno. Dostava u kuću.

Brz. naslov: Tranfić. Zagreb, Bakačeva 8.

Interurbani telefon broj 65-69

govoriti o »crnom tajanstvenom Papi«, kojemu je nasuprot stajao »pjesnik, prorok istinske uzvišenosti i budućnosti«; slušali smo priče o Tiberki s crnim pramenovima, koja je pokazivala hodočasnica idućima prema Sv. Petru ostatke ruševina bez imena. Ali sve to, što se dok ostaje na polju literature čini sjajno, izgleda da nama fašistima ljudima bez predrasuda, ponešto nesavremeno.

Naglašujem, da su latinska i imperijalna tradicija Rima danas zastupane u katolicizmu.

Kako je govorio Mommsen pred 25 ili 30 godina, da ne možeš biti u Rimu bez univerzalne ideje, tako mislim i tvrdim i ja, da je jedina univerzalna ideja, koja danas postoji u Rimu, ona ideja, koja plamti iz Vatikana.

Veoma me uznemiruje, kad vidim, da se ustanovljuju narodne crkve, jer mislim, da time otpadaju milijuni i milijuni ljudi, koji se više ne obaziru na Rim.

To je uzrok, radi kojega smatram, da bi morala svetovna i laična Italija, ako se Vatikani odreću svojih svetovnih snaga, — dati Vatikanu materijalne pomoći i polakšice za škole, crkve, bolnice i drugo, što ima na raspolaganje svetovna država.

Jer razvoj katolicizma po svetu i dejstvo, da četiri stotine ljudi iz svega sveta gleda na Rim na ponos je i korist također i na Talijana.

Nikad ni prije ni poslije nije se Mussolini izrazio o crkvi i o svojem gledanju na nju tako otvoreno i jasno. Koliko je ovo drugačije od njegovog predratnog uverenja, pa i od onog uverenja, koje ga je nukalo, da u prvi fašistički program unese onu stavku o sekvstriranju crkvenih dobara. Razumije se, nije to u kontradikciji, nego se sasvim poklapa sa kasnijim programom, u kojem se govori o utilizaciji katoličke crkve u ekspanzionističke svrhe. U ovom Mussolinijevom govoru uza sve te prikrivene, a ipak jasne ciljeve, prvi je korak do Lateranskog sporazuma.

Kad je 1922 Mussolini stupio na vlast, on počinje da se i djelima približava crkvi i sa nekoliko izrazitih gestova pokazao je odmah u početku, da mu je stalo do dobrih odnosa sa crkvom.

On uzimlje, naprimjer, za svoje saradnike dva ministra i pet podsekretara iz pučke stranke, koja je u ono vreme bila isključiva nositeljica katoličkih načela u talijanskim politici. Ta stranka je bila, razumije se, prejaka za stalnu saveznicu, pa je zato Mussolini sve više odalječuje od sebe i ustaje protiv nje, ali samo onda, kad je opazio, da na njezino mesto može da dodje Katolička akcija, koja je bez otezanja priznala novo stanje i koja je bila Papi draža od Pučke stranke. Pučka stranka je ostala aktivna u Italiji još nekoliko godina, ali u oštroj opoziciji prema fašizmu, pa je zato na izborima 1924 doživela skoro potpun slom, a kasnije je Mussolini likvidirao zakonom o protufašističkim strankama, ne samo stranku, nego i katoličke radničke organizacije, zadruge itd. u vezi s strankom Don Sturza. Tvrdi se, a to ističe i bivši talijanski ministar vanjskih poslova Carlo Sforza u svojoj knjizi »Zidari moderne Evrope«.

da je Vatikan pomagao Mussoliniju likvidirati Don Sturza i pučku stranku i da to Mussolini ne bi bio na onaj način proveo, kad to ne bi bilo drago Vatikanu.

Papa Pio XI neprijateljski je raspoložen prema svim slobodnima i nastoji, da i u Italiji iskorijeni demokratske struje katoličkih partija da se te zamijenjene krutom okosnicom nasljedjenih svećeničkih sistema. To je jedan značajan momenat za upoznavanje odnosa između Vatikana i Mussolinija. Zajednička mržnja često je jača nego li zajednička ljubav. Kako je Vatikan gledao na Pučku stranku i kako je po uništenju te stranke, koja nije bila po volji ni njemu ni Mussoliniju čuvao katoličku akciju od utecaja bivše popolarske stranke viđi se po jednom pasusu iz nedavne eniclike Papine povodom fašističkog progona Katoličke akcije:

»Najprije konstatiramo, da smo već u vreme kad je »Partito popolare« opstojao sami odredili, da niko, ko je zauzimao ili zauzimalje mesta u toj stranci, ne može zauzimati vodeća mesta u Katoličkoj akciji. Što se tiče bivših vodećih laičnih lica kakve lokalne organizacije pučke stranke, koji su kasnije postali vodje kakve lokalne Katoličke akcije, konstatiramo, da ih je svega skupa 4, piši i citaj četiri, dok Katolička akcija ima svega skupa 250 biskupskih odbora, 4.000 sekcija katoličkih muževa i 5.000 kružaka katoličke muške omladine. A povrhu toga te su 4 osobe kod režima dobro zapisane«.

Mussolini nije u svoj program uzeo dio programa talijanske pučke stranke, ali je ipak prama crkvi i Vatikanu

primenio neke reforme, koje su crkvi poslije tih godina liberalnih režima u Italiji, došle neočekivano i vrlo dobro i na kojima je crkva mogla aprofitirati. Među tim reformama dolaze u obzir u prvom redu pitanja verske nastave u školama.

ODLIKOVANI KROJAČKI SALON ZA GOSPODU

A. Slavec
ZAGREB

Mesnička ulica br. 1. Telefon br. 74-43
VELIKO SKLADISTE NAJMODERNIJIH
PRVORAZREDNIH ENGLISKIH ŠTOFOVA

Do Mussolinijeve reforme bio je isključen iz nastavnog programa veronauk. Veronauk se je predavao samo pojedinim učenicima, za koje su to zahtevali roditelji. Mussolini je uveo katoličku školu, a ko je hteo biti oslobođen veronauka morao je to moliti. U učionice se vraća raspelo, a crkvenim vlastima je dana mogućnost, da kontrolišu sposobnost veroučitelja. Mussolini je nadalje zauzeo

katoličko stanovište prema braku i razvodu braka, on počinje da veliča moralni značaj crkvenog braka, pa je i sam u crkvi obnovio svoje venčanje (jedan od svoja dva braka!) i krstio svoju decu.

U jednom svom govoru iz vremena pre lateranskog sporazuma sve u smislu ulaganja crkvi i Papi, Mussolini se ne ustručava, da s patosom naglasi, kako se on

svakog večera moli svemogućem, da mu da duhovne snage za postignuće visokih ciljeva.

Najjasnije se pokazao u svojoj »naklonostima« prema crkvi proslavom jubileja katoličke crkve 1925, kad je Papa Pio XI javno izrazio zadovoljstvo »nad svim onim, što je u Italiji u posljednje vrijeme učinjeno u korist vere i crkve, te godinu dana kasnije, kad je Mussolini pozvao na proslavu sedamstogodišnjice smrti sv. Franje sve Talijane,

»jer je to čista slava crkve i Italije«. Jedan naročito važan momenat, koji ima udela u simpatijama Pape prema Mussoliniju je i

uništenje talijanske masonerije. Mussolini je masoneriju uništio doduše radi sebe samoga, ali je time učinio jednu neprocenjivu uslugu i Vatikanu. Fašizam je u Italiji uništio oko 1000 talijanskih loža, proterao, zatvorio ili konfinirao masonske vodje. Veliki meštar Torrigiani nalazi se u konfinaciji, general Bancivenga također, a Capello je osuđen na 30 godina zatvora, dok su mnogi drugi ugledni talijanski masoni u emigraciji.

Na spomeniku Garibaldi, koji je bio jedan od osnivača talijanske masonerije, koji se diže na Gianicolu okrenut licem prama Vatikanu, sa suverenim pogledom, kao da drži pod okom Papin grad, skinuti su masonski simboli i zamenjeni fašističkim snopovima.

(Nije doduše tajna, da je Mussolini i danas mason i da je uništio samo one lože, koje su potpadale pod centar u Palazzo Giustiniani, dok je pošteđio centar na Piazza del Gesu, koji je fašistički i kome pripada i sam.)

To su sve bile etape na jednom putu, koji je vodio konačnom cilju: Lateranskom sporazumu.

U toj atmosferi je doista moralo doći do diplomatskog zbliženja i do početka pregovaranja za rešenje starog vekovnog rimskog pitanja. Raspoloženje, možda i uza svu svest o potajnim računima jedne i druge strane, bilo je tu. I već 1926 počinju ti pregovori. Pogodjanja su bila duga, diskusija iscrpija. Konzistorijalni odvjetnik Pacelli, zastupnik Vatikana, izjavio je, da je od augusta g. 1926 do decembra 1927 imao s talijanskim zastupnikom Domenicom Barone 110 sjednica, a s Gasparrijem 129. Do samog sporazuma sednica je bilo nekoliko stotina.

Uvjeti pod kojima je Vatikan počeo pregovore bili su u glavnom sledeći:

uspostava papinske države, makar i male, ali takve, da bi suverenost Pape bila očevitna te da bi Papi osigurala slobodno izvršavanje njegovog duhovnog poslanstva; uspostava konkordata, po kojemu bi se odredio položaj katoličke crkve u Italiji. Pogodba o Papinoj državi i konkordata imaju se sklopiti istovremeno i kao nerazdruživa celina.

S konkordatom se je imalo dati crkvi u Italiji dostojno značenje, s konkordatom su se imale ozdraviti prilike u zemlji, a za to je trebalo srušiti zid, koji je postavljen između Italije i Vatikana godine 1870.

Osim svega toga, Vatikan je bio ponukan da traži rešenje rimskog pitanja i sporazum s fašističkom Italijom i s nekih drugih razloga.

Carlo Sforza u svojoj knjizi »Zidari moderne Evrope« tvrdi, da je velika novčana odšteta, koju je Mussolini ponudio Vatikanu imala stano-vitu ulogu pri odlukama Vatikana,

naravno ne u smislu vulgarne pohlepe za novcem, nego naprotiv, jer je tali-

janski novac pružao Vatikanu mogućnost, da se održi neovisnim prema anglosaksonskom svetu. Od rata ovamo Papa je dobivao jedva spomena vredne finansijske potpore iz Švicarske, Njemačke i Austrije. Italija nije ni pare davala. Sve je dolazilo iz Engleske i Amerike. Ali s novcem zajedno dolazio je također pojačani pritisak za neku vrst i proporcionalnog zastupstva u kardinalskom zboru. Milijarda i 750 milijona lira, koje je Mussolini nudio i kasnije dao otvarala je Papi mnoge mogućnosti u tom pravcu.

Drugi jedan razlog leži i u tom, što je Vatikan na navaljivanje Mussolinija bio u škripcu i nije mogao da odbija sve povoljnije ponude sa strane jednog režima, koji se od izmirenja i formalnog diplomatskog sporazuma nadao stanovitom moralnom prestižu, prama vani i prama unutra, koji mu je nužno trebao. (Utilizacija crkve u ekspanzionističke svrhe!)

Papa je nadalje u fašizmu vidio i opasnost. Neprestani ispadli njegovog vodje koji skače iz jednog ekstrema u drugi, mogli bi dovesti i do toga, da se prividno religiozno raspoloženje fašizma i njegovih ljudi možda izrodi u protucrkvena nasilja, kakva se prijašnjih liberalnih režima ne bi mogla očekivati.

Dublji pak psihološki razlozi, koji su ponukali Papu Pia XI, da uzme u obzir Mussolinijeve »naklonosti« i da napokon podje u pregovore i da zaključi Lateranski sporazum, leže i u samoj ličnosti Papinoj.

Ono što je Papa učinio u Italiji radi crkve s Mussolinijem, to je u malom i s malo drugačijim okolnostima proveo radi crkve i katolicizma u nekim drugim zemljama: u Njemačkoj, naprimjer, čini da katolički centar, da bi mogao provesti jedan zakon u korist konfesionalnih škola, napušta savez sa socijalistima i nadomješta ga savezom sa nacionalističkom i militarističkom desnicom. Papa stvara sporazume i sa uopće nekatoličkim, pa čak i poganskim zemljama, ako ima izgleda, da od toga može biti i najmanje koristi za crkvu. Pa zašto, da ne bude sporazuma s Mussolinijevom fašističkom Italijom, uza sve njezine potajne namjere, ako bi od toga mogla i crkva imati koristi?

Dne 11 februara 1929 bio je napokon izmeđju Italije i Vatikana potpisan Lateranski sporazum. Potpisali su ga kardinal Gasparri za Papu, a za Italiju Mussolini.

Nešto poslije sklapanja tog sporazuma Mussolini se je u parlamentu hvalio, da je izveo ono, što nije uspio da izvede niti najveći državnik Italije Cavour, da je rešio rimski problem, jedan od onih problema statičnih, kroničnih, za koje kažu, da nemaju rešenja kao ni kvadratura kruga.

Cavouru pokliče za maslinovom grančicom odjeknuo je i ostvario se, kaže Mussolini, mi tu grančicu polažemo na grob velikog vodje talijanskog naroda, jer danas je njegova želja ostvarena.

U ono vreme Papa Pio XI. u jednoj propovedi nazivlje Mussolinija čovekom kojeg je Bog poslao Italiji, velikim čovekom, koji je odbacio predrasude stare liberalne škole i koji je državu približio crkvi.

Lanjske godine, kad je izbio novi spor između Vatikana i fašizma radi Katoličke akcije, u vezi s odgojem omladine, izgledalo je, da je Lateranski sporazum osuđen na propast i da će između Vatikana i Mussolinija doći do razlaza. Ali uza svu zaoštrenost, Mussolini je uspio da iz toga sukoba ispliva, i to s neoštećenim interesima. Izgleda čak da je drugi sporazum između Mussolinija i Vatikana ojačao poziciju Mussolinija.

Ako ništa drugo, a ono pozicija crkve, u Juljskoj Krajini poslije tog drugog sporazuma dokazuje nam to žrtvovanje nadbiskupa Sedeja od strane Vatikana upućuje nas, da mislimo tako. A i sve ono, što se je poslije demisije i smrti dra Sedeja dogodilo, nije ništa drugo nego dokumentat fašističke premoći nad Vatikanom za svoje imperijalističke, ekspanzionističke ciljeve,

onako, kako je to bilo zacrtano u tajnom programu fašističke stranke 1920 godine.

ORGANIZOVANA AKTIVNOST

IZ »NANOSA« V MARIBORU

Šesti sastanak.

Mladi smo, In ker smo mladi, radi merimo svoje moći. To je že v bistvu omladine. Dokler bo omladina taka, bo dobro. Tudi mi smo se hoteli uveriti, ali je v nas sila, življenska sila. Sklicali smo šesti sastanek, na katerem smo članstvu podali račun svojega trimesečnega delovanja. Oni, ki se je udeležil sestanka je lahko opazil, kaka energija do dela vlada med nami. Seveda je še vse neustaljeno. Debate so burne in ognjivite. A tam kjer je toliko tega, tam je življenje. »Mlad, mlad, to pa se pravi v srcu vsega življenja«, pravi Zupančič.

Tega sestanka se je udeležil tudi tov. Božič iz Ljubljane, ki je ob tej priliki predaval o temi: Naša pot in naši cilji. Predavanje je bilo skrbno sestavljeno. Predavatelj se je lotil stvari s prave to je idejne strani. Naša stremiljenja motri on izredno globoko. Opaža se, da se zanima in studira sodobne probleme, ki jih z veliko spretnostjo spravlja v sklad, oziroma stik z našim pokretom, ter je tako dal predavanju zanimivo in konkretno podlago. Po predavanju, ki ga je spremljalo članstvo z velikim umevanjem, je sledilo tajniško poročilo o trimesečnem delovanju in o nekaterih smernicah za bodočnost.

Ker bi bilo preobširno spuščati se v podrobno delovanje posameznih odsekov, naj sledi samo najvažnejše.

Prosvetni odsek je imel doslej 12 predavanj, ki so se vršila na rednih članskih sestankih. Povprečna udeležba članstva znaša okoli 50 na vsako predavanje. Poleg teh predavanj pa je imelo društvo še dvoje predavanj v Narodnem domu.

Poleg predavanja g. župnika Sokliča o škofi Dobrihi, o katerem je »Istra« že poročala, je predaval tudi mestni podnačelnik g. Golouho »Razvoj u Trsta«. Obe predavanji sta bili izredno dobro obiskani in dokazujeta, da uživa društvo »Nanos« tudi med najširo javnostjo velike simpatije. Kot glavno nalogo pa si je stavil ta odsek ustanovitev lastne društvene knjižnice.

Socijalni odsek je doslej zadovoljivo izvrševal svojo dolžnost. Skrbel je, da po možnosti vsaj deloma omili položaj nekaterih emigrantov.

Šahovski odsek je priredil turnir, ki se trenutno bliža koncu. Udeležilo se ga je precejšnje število članov, med katerimi je nekaj precej žilavih. Odsek je v dobrih rokah, in je upati, da se bo polagalo pažnjo tudi na teoretično šahovsko izobrazbo.

Zenski odsek je šele v razvoju. Steje pa 17 članic.

Iz blagajniškega poročila je razvidno, da je stanje društva prav ugodno. Vpoštevati pa moramo dejstvo, da se je zelo mnogo izdalo za podpore, inventar in slično. Da med živahnimi Primorci tamburaški in pevski odsek ne spita je umljivo. Društvo si je tudi nabavilo lasten harmonij in 12 tamburic.

Veseličar odsek je imel doslej dve prireditvi. — Dramatski odsek je izvajal še enodejanko, ter trenutno pripravlja nekaj večjega. Iz tajniškega poročila je tudi razvidno, kako veliko korespondenco opravlja društvo.

To so le obrisi dela, ki ga je društvo v tem kratkem času izvršilo. Zasluga, da stoji društvo danes po svojem delovanju in pomenu med prvimi v Mariboru, gre predvsem predsedniku Koruzi. A tudi odbojniki so v tem času mnogo izvršili. — Društvo je tako uspešno prestalo začetno fazo razvoja in dokazalo, da ima v sebi življensko moč, ki mu zagotavlja še lepo bodočnost. Danislavskij.

OBČNI ZBOR »SOČE« V CELJU.

V nedeljo 8. t. m. popoldne se je vršil ob lepji udeležbi članstva v Celjskem domu 4. redni letni občni zbor celjske podružnice »Soče«. Predsednik je pozdravil prisotne, zlasti zastopnika »Orjema« iz Laškega in podal kratek pregled delovanja društva v preteklem poslovnem letu. Dotaknil se je raznih perečih vprašanj naših emigrantov, med drugim tudi naseljevanja v Južni Srbiji. Podrobnejše delovanje društva je opisal v svojem poročilu društveni tajnik. Iz blagajniškega poročila je bilo razvidno, da je podelilo društvo izredno mnogo podpor, v nujnih primerih tudi nečlanom. Proslava 25letnice smrti Simona Gregorčiča je prinesla društvu lep dobiček, 1769 Din, ki ga je društvo poklonilo celjski mestni občini za podporo brezposelnih iz mesta Celja. Tudi mladinska sekcija »Soče«, ki obstaja šele kratke čas, je pokazala izredno živahnost in delavnost ter je priredila v kratkem času svojega obstoja že 3 predavanja. Tej sekciji bo treba tudi v bodoče posvečati največjo pozornost. Na predlog pregledovalcev računov, ki so našli vse knjige v najlepšem redu, je bil podeljen celotnemu odboru absolutorij, nakar je bil z nekaterimi izpremembami izvoljen dosednji odbor. Pri slučajnostih so bile rešene še nekatere interne zadeve.

PREDAVANJA DRA IVANA MARIJE ČOKA U LJUBLJANI.

Prošlog tjeđna održao je u Ljubljani u tamošnjem »Taboru« te u Klubu jug. primorsk. akademikov predavanja o smjernicama i zadacima našeg emigrantskog pokreta.

Ig. Breznikar

Trgovina kave i čaja
Vlastita elektropržiona i
elektromlin za mljevenje
Zagreb, Illica broj 65.
Telefon 7657

PEDESETGODIŠNJICA KUPALIŠTA OPATIJE

bit će proslavljena ovog ljeta, ali bez onih koji su najviše doprineli njenom napretku i slavi

Proslaviti će je ovog ljeta, dakako — bez nas. Otsutni bit će oni, koji su u svakom pogledu vanredno mnogo pridonijeli, te se ono inače skromno istarsko seoce u kratko vrijeme diglo do lječilišta svjetskoga glasa.

U Valvazorovoj knjizi »Die Ehre des Herzogtums Krain« napisanoj prije kojih 250 godina, stoji zabilježeno: »Sv. Jakov (Opatija) to je manastir ili opatija augustinskih frataru iz Rijeke i crkva je posvećena Sv. Jakovu. Zove se zato i Opatija. Manastir je malena zgrada, pa živi u nje-mu jedan jedini svećenik, koji nosi naziv »opat Sv. Jakova«... Iako je tle kamenito, to ima ipak svakojakog voća i dobrog grožđa. Dohoci Opatije su neznatni, jer pripada njoj samo četvrti dio desetina oko-lišnih vinograda. Na dan Sv. Jakova slavi se u Opatiji crkvena svečanost. Tom zgodo-m dolazi u Opatiju i kastavski kapetan sa dva suca i dvanaest vojnika. Tim voj-nicima je opat dužan da daje četvrti dio jednog vola, dvanaest hljebova i bačvinu dobra vina. A kad ljudi hoće poslije da za-igraju, kapetan je prvi, koji otvara ples«.

Taj ples mora da je bio viraški živahan, kad je već 25. jula 1574. dan Sv. Jakova, došlo između Riječana i Kastavaca do tak-ko žestoke svadje, da su Riječani uveli svoj godišnji salam u pregradnju Rijeke i to upravo u isti dan Sv. Jakova, samo da bi svoje građane odbili od opatijske sve-čanosti.

Inače i u prošlosti pa ovamo sve do najnovijih vremena život je u malom, lo-vorom obavitom mjestancu tekao tiho, bez znatnijih trzavica ni potresa.

Kad je tridesetih godina sagrađena ce-sta, što vodi iz Rijeke kroz Volosko i Lo-vran u Pazin, stali su Riječani i opet da je posjećuju. Položaj je privlačio, »trmu-natana«, oštar vjetar, što u bližnjem Volo-skom često mahinja, zadržava se na sje-vernoj opatijskoj mediji, dok bura kao da započinje tek izvan njezine južne granice. To je valjda i ponukalo jednog odličnog riječkog gradjanina, da je na najljepšoj tački Opatije već g. 1844 sagrađio vilu »Angiolinu«, koja se sačuvala do dana da-našnjega. Sedesetih godina odmarala se u toj vili carica Marija Ana, žena slaboum-noga cara Ferdinanda. Godine 1873 prešla je vila s okolišnim parkom u vlast grofa Viktora Horinskoga.

U to vrijeme otvoren je i ogranak Južne željeznice Sv. Petar-Rijeka, predu-zeće sasvim pasivno. Da tu prugu oživi, tadašnji je generalni direktor Južne že-leznice, dr. Šiler kupio u Opatiji Horinski-jev posjed i odlučio, da onaj jedini kilo-metar opatijske obale podigne na svjetsko lječilište.

Odnosni je ugovor između grofa Ho-rinskoga i Južne željeznice potpisan 18. jula 1882, dakle prije pedeset godina. Iste go-dine udareni su i temelji »Hotel Kvarnera«, koji je dovršen iduće godine 1883. Te go-dine počeli su stizati prvi gosti. Do kraja ljeta 1884 posjetilo ih je Opatiju 1412.

Iz godine u godinu taj je broj rastao rapidno. U prvo vrijeme dolazila je gotovo sve sama plavokrvna elita: grofovi, baru-ni, i razni drugi »edleri«. A što je najglav-

nije — čas jedan čas drugi član carske kuće. Prvi je stigao starina, nadvojvoda Albrecht, a malo za njim, u proljeću god. 1885, Kronprinz Rudolf i nadvojvotkinja Stefaniya »comparables a une constellation d'heureux augures...« kako piše u pro-spektu lječilišta.

U decembru 1885, otvoren je i drugi ve-liko hotel »Stefaniya« (današnji »Regina«), a malo zatim još neke zgrade: »dependen-ce« itd. Pored njih sagrađili su svoje vile poznati aristokrati: Harahi, Keglevići, Ka-rolji, Palfi, Keselštati, Rajeri, Ransonet, Ziči i drugi. To su bili zlatni opatijski dani. I još blistavije noći pune svirke, piene šampanica, pomamne igre, trača, koji je nerijetko dopirao i do ulice, i tako smo već davno i mi manji smrtnici znali, što se kuha u loncu princa X ili grofa Y. Tako smo već i izrana saznali, da je onaj ele-gantni četveropreg, što je gotovo svaki dan nosio na Rijeku ili put Mošćenica lijepe-gđu. K. poklon nadvojvode Rudolfa, na-njušili smo da blatni nadvojvoda Ludvik Salva-tor, koji je Hrvate nazvao trogloditi-ma, ima na svojoj jahti nekakvo čudo od babe i čitavo jato nezakonite djece, zatim da je carev brat, Ludvik Viktor, zbog neke grдне priljavnosti poslan za kaznu u Tirol, otkud će, — kad se »stvar« malo zabašuri — u Opatiju na »daljnji popravak«. I za-ista, poslije nekoliko nedjelja stigao bi nadvojvoda u Opatiju u pratnji dviju ocvalih gospodjica, uvijek jednako odje-venih. Katkada bi se carev gnjev skupio i nad glavom nadvojvotkinje Stefaniye, pa je i ona morala u zatočje, redovno u Opa-tiju. Obično je dolazila sa dva krasna »Kolly«, koji su je svuda pratili. Meni je, kao da je još sada vidim, kako ide puteli-cima uz obalu ili pod slavolucima lovor-ja povlačeći svuda sa sobom neku svoju dosadu... Došla je i carica Jelisaveta, ali ne za dugo. Grofovi su natucali, da carica ne voli Opatije zbog snahe, koja — čini se — da se je ipak u Opatiji prijatnije snala-zila nego li u Hofburgu. I kralj Milan bo-ravio je češće među nama. Jednom se zgodom zadržavala u Opatiji i kraljica Na-talija. Najviše prašine uzvilio je god. 1894 dolazak njemačkog carskog para. Pred Opatijom bila je usidrena njemačka škol-

ska ladja »Moltke«, pa je za vrijeme bo-ravka Vilima i njegove porodice u Opatiji stigao u pohod Franjo Josip. Ostao je sa-mo do večera. Tako se nije dulje zadržao ni deset godina zatim, kad se po drugi put spustio u Opatiju, da pozdravi kralja Os-kara, tadašnjeg kralja Švedske i Norveške. Očevidno mu nije prijaio boravak među »svojim« Hrvatima.

Od svih okrunjenih glava najčešće je dolazio u Opatiju pok. rumunjski kralj Karol s kraljicom, Karmen Silvom. Taj kra-ljevski par češće je dolazio u susret Dru-štvu za poljepšavanje Opatije s izdašnim prilozi-ma. Ima čitav jedan niz ubavih ser-pentina, koje (valjda) još danas nose ime: »Promenada kralja Karola«. Među najod-ličnijim gostima zabilježeno je i ime našeg pok. Kralja Oslobođitelja. On je u Opatiji boravio dok je još bio knez. I roditelji naše Kraljice boravili su na našem moru.

Da stanemo nabrajati imena drugih od-ličnih gostiju: svih onih Marija-Terezija, Marija-Jozefa, Karla-Ludovika, Leopolda Salvatora i tako redom — nikada kraja.

I diplomacija je donekle pridonijela, te se ime naše Opatije pročulo po čitavom svijetu. Tako su 13. maja 1901 imali u Opa-tiji politički sastanak: kraljevi Karol ru-munjski i Juraj grčki. Tri godine poslije, sastao se u Opatiji talijanski ministar ino-stranih dela Titoni sa svojim austrijskim kolegom grofom Goluhovskim. U aprilu 1914, tik pred rat, opet jedan sastanak: Bechtold sa markizom de San Giuliano. Te godine dosegla je i frekvencija lječilišta svoj vrhunac (oko 50.000 gostiju).

Kako su na taj silan napredak gledali domaći ljudi, rođeni sinovi onoga kraja? Mahom su razabrali situaciju, i velike ko-risti, što bi mogle u dio da padnu ne samo strancima, već i njima samima. Sa cijena-ma zemljišta nisu, naročito u prvo vrie-me, htjeli da prevrše, a s dobivenim nov-cem udesili su i dotjerali svoje stanove tako, da su i oni već u ono prvo vrijeme imali od industrije stranaca izvjesne kori-sti. Poslije su na svojim zemljištima sa-građili moderne kuće koje su iznajmljivali za pensione i hotele.

No i južna željeznica dovukla je sa so-bom čitavu vojsku svojih namještenika, pa obrtnika, trgovaca, zgošnjih Nijemaca, koji su na naš domaći svijet gledali kao na če-ljad sasvim inferiornu i nevrijednu. I već se u onim prvim godinama ocrtao onaj poznati trokut, sa svojim vršcima: Opatija — Pula i Trst. To je ujedno imao da bude klin, koji bi se imao da zabije u nacional-no tijelo svih južnih Slavena. Malobrojni Talijani u Voloskom ponudili su već bili Nijemcima svoju pomoć i ovi je prihvatili. Naši uočili opasnost: smješta se okupiše i već godine 1888 sagrađiše narodni dom »Zoru«, koju je u augustu iste godine pom. kapetan, Ivan Flamin, otvorio s Prerado-vicevim stihom

»Zora puca — biće dana!...«

Ta je zgrada, u kojoj je bila smještena čitaonica, dvorana za razne priredbe i kavana, primala pod svoj krov, sve naše, ne samo domaće, već i goste iz svih sla-venskih krajeva. I još kakve goste! Sva najslavnija imena zagrebačka, beograd-ska, i praška sticala su se u »Zori«, i mi smo mogli da vidimo, kako za jednim stol-om sjedi Smičiklas uz Sandića, Jagić uz Čelakovskoga, Polnegović uz Eima, Ha-rambašić uz Aškercu i sve tako redom. I svi su ti ljudi unosili u kuću sagrađenu žuljevima naših pomorskih kapetana i mornara jednu divnu notu: hrvatsku i sve-slavensku, koja se sve više širila i sve polako silazila u svačija srca.

Iz te kuće izišle su i falange, koje su već god. 1894 zauzele na juriš općinu vo-loško-opatijsku. I nju su do tada držali pro-tunarodni elemenati, podržavani c. k. či-novnicima i šakom pangermanskih došljaka.

Tom našom pobedom otpočinje sve nagliji uspon ne samo općine već u prvom redu i lječilišta Opatije.

Južna željeznica bila je već ostvarila svoju svrhu, blagodarajući Opatiji osobni je promet na pruži Beč—Rijeka bio tako po-rastao, da se je to poduzeće moglo baviti i mišlju, kome da ustupi brigu nad upra-vom svoga posjeda u Opatiji? Tako su već god. 1898 oba velika hotela s dependansa-ma i ostalim zgradama i parkom prešla u ruke Međunarodnog društva vagona za spavanje. Što će sada naći na općini? U se i u svoje kljuse! Od države nije Opa-tija primala nikakve novčane pomoći. Raz-nih Ludvik-Salvatora i Marija-Antoaneta davala je koliko hoće, ali novaca ni za jednu cestu ni za jednu stazu. Svemu je dakle morala da doskoči općina. Općinski zastupnici bili su svijesni svoje odgovor-nosti i treba reći da su već od prvoga maha uložili sve sile, da svoj teški zadatak što časnije izvrše. Kao ljudi mora i svijeta uvidjeli su, da lječilište, koje je tek na pu-tu, da se dovine svjetske slave, iziskuje mnogo pameti, još više pažnje i inicijati-ve. Osim svojim iskustvom koristili su se i tudjim. Tako se i desilo, da su već izra-na u općinsko zastupstvo povukli liječnika, dra. Julija Glaksa, bivšeg univerzitetskog profesora. Taj čovjek nastanio se u Opatiji još god. 1885, u zavolio onaj naš kraj kao svoj rođeni. Zavolio je i naš hrvatski ži-vali što mu nikada nisu htjeli da oprostje

ILICA 128

Nabavljajte Pokucitvo

kod J. D. Opačić i sinovi

u vlastitoj kući

ILICA 128 telefon 6239 ILICA 128

Pripovijest „Istre“

Zastava na vjetru

Jože Jeram (Nastavak 19.)

U prošlom broju: Narod u crkvi sluša misu i propovijed. Župnikove riječi pobu-djuju na razmišljanje o nasilju. Misa je još trajala, kad je pred crkvom zašumio mo-tor. To se je iz varoši vratio Stefan. Stari Mislej izišao je iz crkve. Izišlo je još ne-koliko ljudi. Stefan je javljao, da se pra-ma selu uputilo 15 »crnih«, da su mladi, da imaju batine. Mislej je bacio parolu: »U selo ih ne smiemo pustiti!«

— Možda ne će biti zla, — izusti jedan od prisutnih.

— Ne će biti zla? — reče Mislej. — Mlatit ćete, ti podivljali momci, kuću će ti nad glavom zapaliti za zabavu. Podivljali se moramo bojati! Ti govoriš glupo!

— No pa kaži ti nešto pametna!

Mislej je na to rekao:

— Idem kući, uzet ću neko oruđe sobom, uputit ću se u Stisku, pa ću im drvljem i granama spriečiti put. Ko dodje, doći će krvav u selo. Ako hoće još neko samnom, može da dodje. Ako neko hoće da se vrati u crkvu bit će i to dobro, da se ljudi koji su u crkvi umire.

Na te riječi ljudi su se pred crkvom razdijelili. Od starijih stupilo ih je nekoliko natrag u crkvu i na kor. Ostali su otišli za kovačem, koji je uzeo sje-kiru i veliku toljagu i odjurio kao lud iz sela...

Župnik je iz nervoznosti, koja ga je obuzela, naglo odmislio. Kad je po svršenoj misi donio zvonar kadionicu za blagoslov, zapitao ga je tiho župnik:

— Šta je?

— Crni dolaze, šapnuo je zvonar i značajno po-gledao. — Ljudi su im išli u susret.

Župnik je zadržao. Zatim je kleknuo i počeo moliti, drhtavim, povišenim glasom, kao da pjeva psalme:

— Molimo očenaš, da bi se Bog osvrnuo na nas i odvratio od nas šibu, koja nam prijeti: Oče naš, koji jesi na nebesima...

Ta molitva djelovala je uzbudjujuće na narod. Svi su razumjeli odmah onako, kako je bilo potrebno, da se razumije. Stoputa iskušeno čustvo diglo se je u plamenu iz njih. Kad su odgovarali na molitvu opa-žalo se je to iz glasova. Župnik se je i nehotice okre-nuo. Sve je bilo elektrizirano. Molitva, koja je za tren-utak stala, razvila se je najednom u krik, u pjesmu, u vapaj Bogu, da bi oslobodio selo more, koja mu prijeti.

U to vrijeme već je kovač s nekoliko mladića bio u tjesnacu, tamo, gdje je cesta ulazila među dva brijege i bila slična žlijebu. Na obje strane raslo je grmlje i drveće. Te brijege bilo je teško opkoliti. Zgrabili su suho, od oluje polomljeno stablo i preva-lili ga na cestu, da je svojim granama sasvim zatva-ralo cestu. Na stablo ovako povaljeno nabacali su još drugog granja, koje je bilo baš ozelenilo. Put je bio dobro zatvoren. Ni bicikl, ni kola, ni automobil ne bi mogao da prodje. Piešak bi se nekako mogao da provuče preko granja, kad ga niko u tome ne bi sprečavao.

Ciril je dotrčao i javio:

— Već sam ih vidio. Iza njili se diže velika pra-šina. Za četvrt sata bit će ovdje.

— Zakasnili su, — smijao se je kovač. — Možda i ne sanjaju, da će za četvrt sata majku svoju zvati.

— Cirile, ti se odstrani, tebe ne smiju vidjeti.

— Gdje su drugi, tamo ću i ja biti.

— Pravo je, ali danas ću ja biti ovdje mjesto tebe, — reče mu kovač, koji je bio sav nekako rado-stan od pomisli na ono što se sprema. Pustite me, da ih dočekam sam. Ako bude potrebno, onda mi priskočite u pomoć. Vidjet ćete, kakva će to biti za-bava.

Cestom prama Stožicama je u podnevnom suncu jurilo na biciklima šestnaest mladih ljudi. Cesta je bila od onoga mjesta, gdje se je dijelila od glavne ceste, loša, teška, puna kamenja i jama i za bicikliste naporna. Bilo je to trinaest naraštajaca — avangardista, koji su se dobrovoljno javili za tu eks-

pediciju, a među njima bila su i trojica starijih fa-šista, dok su drugi ostali na svečanosti u varoši.

Od naraštajaca nije imao niko više od šestnaest godina. Bila su to još prava djeca. Nekoji su imali i po četrnaest godina. Bili su crno odjeveni, zanesenih obraza i očiju. Bila su to većinom djeca talijanskih činovnika i trgovaca iz varoši. Jedino dvojica bila su sinovi slovenskih renegata. Zločinska omladina za-trovanana od javnog i školskog odgoja. Pokvarena od okoline, koja je veličala zločin i krv, koju je prolivao brat nad sestrom, sin nad ocem. Država je sve, dr-žava je bog, država je moloh, koji s pravom za-htjeva na tisuće žrtava. Omladina je tom molohu slu-žila svom zanosnom dušom, a i radi čežnje za avan-turama, kojima se je mogla da ponosi, kao što su pred tisuću godina ponosili rimski vojnici, kad su se iz ratova i poslije klanja po svijetu vraćali u do-movinu. Toj omladini je talijanska kultura sa devet pečata zapečaćena knjiga, osjećaj čovječnosti im je nepoznat, o vrednotama čovječje slobode i čovječjeg prava im se uopće ne sanja. Slijepi robovi svoje mla-dosti, svojeg uzgoja. Tako je toga dana ta omladina digla ruke, skočila na bicikle i sad leti cestom po ja-kom suncu, među cvatućim trešnjama, s kojih pje-vaju ptice, — u tudje selo, da se — osveti...

Što će u selu? Pa kaznit će oni selo, odgovarali su sami sebi u duši. Što im je učinilo selo? Zastavu je rastrgalo i pogazilo. Ali zar su kuće rastrgale za-stavu? Stabla? Žene, djeca? Na to nema odgovora. Njihov je mozak prazan. Ako je čovjek rastrgao platno, koje je po svojim bojama znak države, da li oni znadu, ko je to učinio? Ako znadu, zašto nisu došli oružnici, da vežu zločinca i da odvedu pred sud, da se možda tamo brani za svoj čin? Ako ne znaju ko je otrgnuo zastavu, zar nije zlo, kad se radi jednoga tuče one, koji su neđužni?

Naraštajci ne odgovaraju na ta pitanja, koja se sama postavljaju. Oni na koncu i ne misle na sve to. Lete na svojim biciklima, kroz zelena polja, uz stabla u cvatu, s kojih ptice pjevaju u sunčanom danu, a pred očima im je samo avantura, herojska slava, koja obuzimlje čitavu njihovu mladu fantaziju...

(Nastavit će se.)

njegovi zemljaci, naročito oni zaraženi ljutim pangermanstvom. Unatoč tome dr. Glaks ostao je nepokolebljivo uz nas i svojom saradnjom pridonio nemalo procvatu našeg lječilišta.

Na čelu lječilišnog povjerenstva stajao je neki austrijski pukovnik Gvido Šahter, ljut protivnik svega, što je odisalo Slavenstvom. Naši nisu mirovali dok ga nisu makli, i na njegovo mjesto postavili dr. Glaksa, koji se tek sada našao u svom pravom elementu. Otada su naši i u tome vijeću imali odlučnu riječ i moše se kazati, da se u Opatiji nije izvršilo nijedno djelo bez intenzivne saradnje naših ljudi, a da i ne napomenemo bezbroj raznih preduzeća ostvarenih posvemašnjom našom inicijativom.

Paralelno s tim nastojanjem kretao se i naš rad na kulturnom i nacionalnom polju. Od nametnute, neznatne utrakvističke osnovne škole, izlučila se hrvatska, koja je

progresivno rasla i u nekoliko se godina proširila na osam razreda. Otvorena je i hrvatska komunalna gimnazija i obraćena je najveća pažnja odgoju omladine, naročito radničke, koja je u narodnim ustanovama i društvima odgajana u našem duhu. Sve je to išlo postepeno, kao već unaprijed određenim evolutivnim putem, bez buke ni demagoškog nadmetanja, a s puno takta, koji je uostalom bio kao utjelovljen u našem vodji i načelniku, dru. Andriji Stangeru.

Iznajprije kao općinski zastupnik, a od god. 1894 kao načelnik, taj je čovjek više nego li pola svoga vijeka posvetio napretku i slavi Opatije. Do koji mjesec to će njegovo djelo proslaviti svoju pedesetogodišnjicu, ali — kako je već rečeno — bez njega i njegovih najboljih saradnika.

Svejedno: ljudi se i prilike mijenjaju, dok veliki spomeni i velike nade ostaju.

Viktor Car Emin.

Ljubidrag Garčina:

GRANICA PREKO SRCA

(Nastavak 1).

Ko je bila naša mala junakinja? Koga je imala? U kakvim je prilikama živjela? Potrebno je sve to da se zna, da bi se moglo potpuno da shvati ova tužna povijest.

Bila je sirota, ma da je imala oca živa. Ostavši bez majke, zapala je u kandže žene, koju njezin otac dovede na majčino joj mjesto. Još nije bila počela ni da polazi školu, kad je izgubila majku. Nje se je sjećala tek kao kroz san. Zna dobro kad je je jednom vodila u šetnju, drugom zgođom, kad joj je pričala nešto o vilama, pa, opet jedne večeri pred spavanje kad je s njom molila Boga, pa, pa... Iskrasale bi učesto u nenoj svijesti sve takve male sitne uspomene, bez obrisa i boja, nejasne mutne, ali koje se njoj, naprotiv, pričinjahu nekim izrazitim, reljefnim, opće važnim, velikim zgodbama. I tako složene u nenoj duši jedna do druge poput sitnih umetaka u mozaiku, dočaravahu joj imaginaciju o nekoj uzvišenoj dobi, kad je živjela poput anđela u raju.

A sad pored nesmiljene mačeha i okrutnog oca život joj se je pričinjao paklom. Rane uspomene ponijete u duši njoj su kriješile poput svjetlih žižaka u mraku. Svakodnevno je obraćala svoje misli k tim svijetlim trenucima. Sve one davne uspomene poprimahu čar dubokih uklesanih legendi. Lik njene majke zaodijevao se nekim božanskim krinom.

Zar je pisano da sve mačeha moraju biti zle svojoj pastorčadi, a ocevi pored druge žene da zamrzu svoju prvu djecu?

Bile su ratne godine. Bijeda. Oskudica je doduše vladala, ali opet ne u tolikoj mjeri, da bi se moralo skapavati od gladi. Ružica je gladovala. Cestito nije imala što ni da obuče ni obuče. Prošao bi ponekad i cijeli dan a da se ne bi ni založila. Njena školska drugarica Slavica bila joj je prisna prijateljica. Ružica se Slavici nije nikad tužila na svoje, sve je odbacivala na teške ratne prilike. Dok joj jednog dana sasvim ne dotuži... Spočitnula joj mačeha i onaj zalagaj hljeba, koji bi joj od vremena na vrijeme dobacila, i još kazala, da je dovoljno jaja i hljeba, pa da može sada sebi da privredi potrebna sredstva za život... Ispričala je sve to Slavici gušeći se u suzama i jecanju. Slavica je bila zgranuta. Pa ju zagrlj i sama proplače. Obujmše se čvrsto obje djevojke kao u času neke sveopće opasnosti, od koje su im obojici ugroženi životi.

Sve što je od Ružice čula Slavica, dostavila je svojim. I Slavici plemeniti roditelji zauzeše se za sirotinu djevojku. Obukoše je i odjenuše kao i svoje dijete. S njom su dijelili i posljednji zalagaj. Bile su teške ratne godine.

Nekako potkraj 1917. godine izgubila je i oca. Pade na ratištu. I ono malo podrške što je imala u ocu, tad joj je nestade. Morala je prestat i polazi školu. I u tom času pobrinuše se za nju njeni zaštitnici. Njihovim posredstvom dobila je namještenje kao kontoaristica u pisarni jednog njihovog prijatelja, advokata.

Ali ni pored sve ljubaznosti pažnje, koju su joj iskazivali njeni dobročinitelji, ona, u izvjesnim časovima, — koji nisu bili rijetki, — nije mogla da se osjeti potpuno sretnom. Izgledalo joj je, da je prosjakinja, koja je upućena na tuđu milost... Ona je priželjkivala neku višu sreću. Njenih nepotpunih 15 godina, koliko je tada imala, snovalo je o životu pored ljubljenog čovjeka. Čeznula je za ljubavi, za životom u dvoje, za dragim komu bi poklonila svoju mladost, dušu, srce, sebe-svu.

Nikad se nije povjerila svojoj prijateljici... Mnogo se odvažnosti hoće dok mlado djevojčice po prvi put otkrije svoju dušu svojoj vršnjakinji.

Ružica, znala je izvjesno, imala je više nego jednog obožavaoca. Godilo je to nenoj tek razvijenoj ženskoj sujeti. I bila bi se ne tek jednamput nagnula preko ograde svojih procjetalih želja, da ju od toga, u presudnom času, nije uvijek odvrćao je-

dan unutarnji glas: ne smiješ. A htjelo se je mnogo samoodricanja i snage, da se ta djevojka, bez podrške i savjeta, odhrva unutarnjim čarobnim glasovima i nemirnoj mladalačkoj radoznalosti, da ne nasjedne okolini, koja ju je mamila i putila baš obratno.

U njoj je buktila želja za životom, svijetom, ljubavi. Progonila ju je i nije joj dala mira. Ali održala se uvijek na visini.

Svaki dan njenog mladog života otkrivao joj je nove vizije, uvijek ljepše i zamamnije. Njena tek raspupala mladost očekivala je nešto neizvjesno, žudjela je za nečim što se može tek da nasluti. Čitavim njenim bićem gospodarila je neka nesavladiva unutrašnja želja, koja ju je gonila, da se baci u privlačni vrtlog ljubavne avanture. Njenu dušu sapinjala je nemirna radoznalost da dokuči sve privlačive glasove, koji su se budili u njenom srcu.

On! On! Vitez niena srca, gdje je? Zašto joj ne dodje? Sva čista, nevina, nedirnutu posvetiše mu se svim žarom svoje mlade duše. Biće njegova, samo njegova za uvijek. Za uvijek...

Njene želje izvajale su u nenoj duši čak i njegov lik. Njegova slika formirala se u nenoj duši poput granitnog spomenika. I onakav kakvog je ona umaštala, vjerovala je, da će se pred njom pojaviti. Samo onakav. Ovačena njena želja.

I došao je... Ugledala ga... Pojavio se jedne večeri, kad je gonjena nekom nesavladivom silom, došla na obalu pred parobrod, koji je stizavao sa kvarneske rivijere. Čisto se je zbunila, kad ga je ugledala. Bio je on, — sav, po svemu, onakav kakvog je isprelo njeno srce. Brat po rodu, junak po vojsci. Zoran vitez. Osrednjeg rasta, lijepo razvijen, crnomanjasta lica, crne valovite kose, blaga pogleda. Bila je zbunjena i sretna u isto vrijeme, kao da bi ugledala nekog poznatog poslije duga rastanka. Ne skidaše pogleda s njega. Ali on je nije gledao. Jeli ju uopće i zapazio?

Gotovo očajna došla je te večeri kući. Bacila se na divan. Bila bi ridala. Obliše je suze. Toliko je bila neznatna u njegovim očima, da nije ni zaustavio svog pogleda na nju. Opazio ju je, ne vara se...

U njegovim očima ona je morala biti samo dijete... I tek što je to pomislila, ustade i pristupi k ogledalu. Usna joj se ispuče. Oči usitne. Ruke joj podju u šir kao da bi nekoga htjela da zagrlj.

Dijete! Dijete! Kopkala joj ta riječ po mozgu. Pa se je gledala. Osmatrala se u ogledalu. I pitala se je: da li sam zaista dijete? Izraz zadovoljstva očita joj se na licu. Neodređeni smješk preleti joj preko usana.

Dijete? Ne, ja već nisam dijete... pod oćecima slatkog ludila krvi došaptavao joj neki unutrašnji mahni glas.

A sutrađan susrela se je s njim. I upoznala. Kratak je bio njihov sastanak. Ali značajan. »Do viđenja sutra!« doviknula mu je pri rastanku. Noć puna slatkih čežnji minula je. I svanuo je dan. I cijelog tog dana njena nemirna usta šaptala su: večeras, večeras!

Večeras... Ranije je izišla iz ureda. Zurnim koracima ušla je u sobu i presvukla se. Sva. Obukla je najbolje rublje, čipkasto i svomirišljivo od čistoće i bijeline, — najljepšu haljinu, laganu, svilenu, koja joj se je pripila sva uz tijelo.

A kad je časovnik sa gradske kule počeo da izbija sedam sati, Ružica dohvati tašku, zgrabi kvaku na vratima i laka kao srna preletje hodnikom.

(Nastavit će se).

Razne vijesti

»PEN KLUB« UPUĆUJE APEL ZA ZAŠTITU UTAMNIČENIH.

»Pen klub« to je svjetska organizacija književnika. U svim skoro državama postoji ta organizacija. Svake godine svi Pen klubovi drže jedan zajednički kongres. Ove godine je taj kongres održan u Budimpešti za Duhove. Sa tog kongresa, a na temelju odluke prošlogodišnjeg kongresa Pen klubova u Haagu, obavljen je ovaj poziv vladama svih država:

»Mi, potpisani članovi, odnosno počasni članovi nepolitičkog i svjetskog društva pisaca, prozvanog P. E. N., koje zastupa oko 400 pisaca iz 35 zemalja uz puno poštovanje skrećemo pozornost svoju vlada da razmisle o tome:

Od vremena na vrijeme uzbudjuje se i potresa svijest svijeta otkrićima, da se — u ovoj ili onoj zemlji — loše postupa sa osobama, koje su zatvorene zbog političkog ili vjerskog uvjerenja.

Neka nam je dopušteno primjetiti, da su vlade u takvim slučajevima naročito obvezane pripaziti, da se ne vrijedjaju zakoni čovječnosti u postupanju s takvim zatvorenicima.

Napose podsjećamo vlade, neka ne zaborave da ništa ne izaziva neprijateljstvo cijelog svijeta prema nekoj državi tako kao glas o lošem postupku s ljudima pritvorenim iz političkih ili vjerskih razloga, i da danas takvo zlo postupanje — prije ili kasnije — mora doći u javnost.

Ovaj su poziv potpisali predstavnici Pen klubova iz Sjedinjenih država sjeverne Amerike, Australije, Belgije, Velike Britanije, Kanade, Indije, Francuske, Finske, Estonije, Njemačke, Holandije, Mađarske, Italije, Islandije, Norveške, Palestine, Poljske, Škotske, Švedske i Jugoslavije. Iz Jugoslavije su potpisali ovi članovi Pen-kluba: Ivan Meštrović, Vladimir Nazor iz Zagreba; Oton Župančić i Pinžgar iz Ljubljane; Izidora Sekulić i Bogdan Popović iz Beograda. Za Italiju je potpisao Benedetto Croce. Za Francusku su potpisali Romain Rolland, Jules Romains, Andre Maurois, Georges Duhamel, Paul Valery i drugi. Za Englesku su potpisali Chesterton Frey, Galsworthy, Bernard Shaw, Wells i drugi. Za Škotsku, koja je posebno popisala: Cunningham Graham i Margaret Sackille, za Švedsku Selma Lagerlöf. Za Sjedinjene Države potpisali su Gertrude Aterton, Alfred Dashien, Gothard Lich, Eduard Arligton i drugi. Za Indiju je potpisao Rabindranat Tagore.

JEDNA ŠPIJUNSKA AFERA, KOJA I NAS INTERESUJE.

U posljednjem broju našeg lista donijeli smo vijest o velikoj špijunskoj aferi, koja je otkrivena u Pragu, gdje su uhapšeni neki zadržani Lidicki i trčćanin Josip Rustja, koji su bili u službi talijanskog poslanstva u Pragu i špijunirali vojničke stvari na štetu Čehoslovačke. Rustja se je bavio i špijunažom protiv antifašista, a demuncirao je i naše ljude u Juljskoj Krajini, pa su se na osnovu njegovih dostava organizovali nekoji procesi protiv Jugoslavena u Italiji.

Ljubljanski »Slovenec« od 17. o. m. piše povodom te afere ovo:

»Uroš Lidicki je pristojen v Zader, njegov oče je bil Čeh. Pri zaslišanju v Pragi je bil Lidicki bolj zgovoren kakor Rustja. Sled za svojim nečednim delom je skušal zbrisati s tem, da je trdil, da je v zvezi z atentatom na albanskega kralja Zoga na Dunaju, češ, da sta pri njem stanovala atentatorja. Praška policija ne verjame tej izpovedi.

Josip Rustja je nevaren človek in že za časa njegovega bivanja v Juljski Krajini je bil na slabem glasu in Primorci so se ga izogibali. Nekaj časa je bil uradnik v neki odvetniški pisarni v Trstu, pozneje v Postojni. Bil je tudi agent neke zavarovalne družbe na Reki in je to družbo pošteno opeharil. Družba ga je tožila in za njim je bila izdana tiralica. Medtem je Rustja zbežal v inozemstvo. Njegovi znanci v Trstu so postali silno pozorni, ko so videli, da Rustja svobodno prihaja v Trst in na to zopet potuje v Jugoslavijo in naprej, ne da bi ga orožniki bili aretirali, čeprav je bila izdana za njim tiralica. Rustja je torej prihajal v Trst in nato odhajal v inozemstvo pač kot vobun. Tudi svojim primorskim rojakom je nastavljal nevarne zanke. Tako se je hotel maščevati nad neko uradnico v odvetniški pisarni, v kateri je bil prej tudi sam nameščen, s tem, da ji je iz Jugoslavije poslal pismo,

na katero je pripel košček jugoslovanske zastave. Morda je hotel s tem uničiti tudi slovenskega odvetnika. Uradnica je bila takoj po prejemu pisma aretirana in le s težavo jo je odvetnik rešil iz ječe. Rustja je med tržaškimi rojaki znan za zelo inteligentnega in spretnega človeka in prav zato je toliko časa vobunil, ne da bi mu bila oblastva stopila na prste. Rustja in Lidicki sta delala v zvezi z vohunsko centralo na Dunaju. Rustja se je menda nekaj časa mudil tudi v Mariboru. Praška policija poizveduje še nadalje in upa, da bo iztaknila tudi njegove pomagače.

SIROTTI NADŠKOF GORIŠKI?

Ljubljanski »Slovenec« piše: Iz Gorice nam je potnik prinesel vest, da bo sedanji apostolski upravitelj goriške nadškofije Sirotti (nekad Sirotič) v kratkem imenovan za goriškega nadškofa.

Po vsem tem, kar je vsej javnosti onstran in tostran meje znano o delovanju g. Sirottija v dijaškem sementišču v Kopru in zdaj v Gorici, o delovanju, ki ga ni mogoče spraviti v sklad s katoliškimi načeli in je torej bilo v škodo ne samo našega naroda, temveč tudi v škodo katoliške Cerkve, ne moremo verjeti tej vesti. Upamo, da se bo Bog usmili našega vernega ljudstva pod Italijo in odvrgni od njega ta udarec. To bi bil udarec tudi katoliški cerkvi v Jugoslaviji!

Lučice, luk egipatski, krumpir

svake vrste za sjeme i jelo (amerikanac bijeli Snežak, srpski biser, noni talijanski) te ostalo voće i povrće nuđja uz neoma povoljne cijene.

HINKO BLUM

ZAGREB — KAPTOL br. 28, Telefon 85-67

KRAPINSKE TOPLICE

Termalno lijekovito kupalište usred divnog Zagorja. Preporuča se za mnogobrojni posjet kupalištni zakupnik restauracije, bivši restaurater i kavanar »Narodnog Doma« u Pull Grga Basletić.

REZERVIRANO

za veletrgovinu papirom i ljepenkom

LA VOŠLA V STEINER,
ZAGREB

Mali oglasnik »ISTRA«

TVORNICU PLETENE ROBE u Zagrebu sa modernim strojevima dobro uvedenu. — Kapacitet po kg. materijala. — Prodajem za cca 500.000.— dinara primam uložnice Prve hrv. štedionice. Poblize agencija »Argus«, Zagreb, Petrinjska 2.

GRADILIŠTE U TUSKANCU sa vilu 380 čet. hv. prodajem za 280.000.— dinara »Argus«, Zagreb, Petrinjska ul. 2. (1212-180).

JEDNOKATNICU NOVOGRADNJU u Petrovoj ulici sa 4 stana po 1 sobu sa komforom, dvorišnom započeto zgradom, dohodak godišnje 600.000 dinara, prodajem za dinara 600.000.— djelomično primam uložnice Prve hrv. štedionice, »Argus« agencija, Zagreb, Petrinjska ul. 2. (2020-189).

KUĆU NOVOGRADNJU u ul. lokalom, 2 stana po 3 sobe, 1 stan od 5 soba sa potp. komforom, vrandu, veliki specijalni vinski podrumi, u dvorištu zgrada sa pekarnom i 2 stana po 2 sobe sa nusprostorijama — u kući je elektrika, vodovod i kanalizacija, oko 500 čet. hv. zemljišta, još jedno gradilište, vrt i voćnjak — prodajem za cca Din 1.600.000.— Dinara, primam uložnice Prve hrv. štedionice, teret oko 700.000.— dinara, »Argus«, agencija, Zagreb, Petrinjska ul. br. 2 (1290-208).

VELIKU STANBENU KUĆU u neposrednom središtu sa vel. ul. zgradom — više dvorišnih zgrada. — Kolni ulaz — veliko dvorište. — Kuća je prosta od poreza, nosi godišnje oko 400.000.— dinara. Prodajem za cca 3.200.000.—, primam za 1.500.000.— dinara uložnice Prve hrv. štedionice, »Argus«, Zagreb, Petrinjska ul. br. 2. (28-17).